

„Magyarország él és élni akar”

A nyolcvanéves Péntek Imréről – és harangszavairól

Az *Elérhetetlen föld* (1969) – a Kilencek költőcsoport fél évszázada megjelent legendás antológiája – egész kultúrkorszakot meghatározó jelentőséggel vonultatott fel olyan költőket, markáns írástudói karaktereket, akik a magyar sorsirodalom sok évszázados vonulatához kapcsolódva ébren tartották a nemzeti költészet leg-szentebb hagyományait – és megújítva folytatták azt a törekvést, amely nemzetlétünk és nemzetlelkünk fennmaradásához elengedhetetlen és elidegeníthetetlen. A címadó vers szerzője, Oláh János lakonikus-rationálisan kifejeződő, konkrét-elvonatkoztató látásmódja; a „történelemszünet” fojtogató közérzetéről valló Rózsa Endre intellektualizmusa; Utassy József sziporkázó imagista entuziazmusa; Kiss Benedek érzelemtelítetten ötletes, mágikus dalpoézise; Péntek Imre groteszk, abszurd villódzású nyelvbravúrijai; Mezey Katalin profanitást és szakralitást ötvöző stílusa; Konczek József neoavantgárd, újexpresszionisztikus hangütései; Győri László játékosan fantáziamozgósító versmodora; Kovács István sajátos – találón és talányosan képzettömörítő – versvilága: szuverén utakon-módokon mind-mind a legjelesebb kortárs irodalmi teljesítmények közé emelkedett. Amit bizvást tanulhatunk belőlük: mint eddig, ma sem lehetünk meg ilyenféle katartikus művészi igazságbeszéddek, intő sorsbeszéddek, figyelmeztető és vigasztaló bölcsességbeszéddek nélkül.

Ezek a költők, írók az antológiát bevezető Nagy László veretes szavai szerint „fölrepülni rajban” akartak, s ez „néha törvényszerű pillanata az irodalomnak”. Ma azt is mondhatjuk: törvényszabó, irányjelző, sorsjelző színre lépés is volt ez egyúttal. A sorstudatos magyar szellemiség és gondolkodás kiemelkedő jelensége. És Nagy László szállóigévé nemesedett megállapítása szerint ezek a költők mindnyájan a „torkonvágott forradalmak pirosát s gyászát viselik belül”. A

hatvanas évek végén ez a metafora szinte nyílt utalás volt – mindenki úgy is értette – az eltiport, vérbe fojtott ötvenhatos forradalomra. Amelynek szent emlékéhez és üzeneteihez ezek az akkor induló fiatal lírikusok természetesen azóta is olyannyira hűségesek maradtak, hogy többen közülük hiánypótló, impozáns irodalomtörténeti olvasókönyveket, szöveggyűjteményeket is összeállítottak a „világ csodájáról” – vagyis nemcsak érzelmileg, hanem filológiai és tudósi elhelyültséggel is kötődnek történelmi sorslátásunk axiómáihoz. A magyar szabadság, függetlenség, önrendelkezés megkérdőjelezhetetlen eszményeihez. Mezey Katalin, Oláh János *„Támadó tűz voltunk” – Magyar költők, írók az 1956-os forradalomról* (2016) című monumentális antológiája vagy a Győri László szerkesztette *Piros a vér a pesti utcán – Az 1956-os forradalom versei és gúnyiratai* (2002) című nagyszabású kötet ékes példái ennek a felelős elkötelezettségnek és ezeknek az erkölcsi-szellemi törekvéseknek. De a historikus gondolkodásmód mindegyikük látásmódját felvértezi a pusztító ember- és nemzetellenes veszélyekkel szemben; ilyen elszánással foglalkozik számtalan tudományos műben is az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eseményeivel történészként és polonistaként is Kovács István, s ilyen gyökeres nemzettudatot és nyitott, távlatos mindenségigényt tükröznek Péntek Imre esszéi, tanulmányai, kritikái is. Vagyis mindőjüket a „bensőjéből” vezérli az a tiszta és tisztító világkép, amely magyarság és emberség, nemzeti bajvívás és egyetemes művészi minőségalkotás szervesen összefüggő dimenzióiban teljesíti ki életművüket.

Ezek a költők – szellemi holdudvarukkal, íróbaráti köreikkel, a velük szolidáris követőikkel, tanítványaikkal együtt is – tehát erőteljesen képviselik azt a kristályos értékszéméletet, amelyet nagy klasszikusaink hagyományoztak, örökítet-

tek át napjainkig. De hány- és hányféle módon, mennyifajta poétikai színezettel, tónusbőséggel, változatossággal, formavariációval! Péntek Imrére kezdettől jellemző volt, amit egyik karizmatikus irodalomtörténészünk, Kiss Ferenc már korán rögzített róla, hogy egyfajta „érdes, epés és fanyar” hangvétel különbözteti őt meg a többiekől. A Kilencek csoport monográfusa, Vasy Géza a számvető, intellektuális, önelemző, elégikus hangnemi összetevők mellett főként az ironikus, a groteszk, az abszurd, a tragikomikus intonáció és asszociativitás különlegesen hangsúlyos, sajátos létszemléleti és esztétikai minőségeit emeli ki nála – a „szavak vándorköszörűsénél” –, a többféleképpen vibráló megszólalás-mód játékosan vagy szarkasztikusan keveredő modulációit, az egyszerre tradicionális és modernista hangütés kivételesen gazdag összetettségét, rétegezettségét; az „ironikus látásmód”, a „nyelvi humor”, a „groteszk analízis” vonzásában. Akár a neoavantgárd vagy a posztmodern közelségében is. A költő monográfusa, Bakonyi István pedig az érzelmi távlatok széttartó és mégis valamiképpen összetartozó irányaira, érvénytartalmaira hívja fel a figyelmet: a „bohóctréfától” a valódi fájdalmak megnyilatkozásáig. S ezeket a szempontokat, vonásokat, költői értékeket még olyannyian nyomatékosítják a költő hetvenötödik születésnapjára kiadott könyvben (*A szavak vándorköszörűse*, 2017) – és a legújabban közreadott tisztelgő kötetben is (*A sokszögű ember – Péntek Imre 80. születésnapjára*, 2022). A szabadverses, depoetizáló, sőt antilírai kísérletezés morális töltéséről és értéktartományairól értekezik Pomogáts Béla, a korabeli (sőt mindenkori) „társadalmat átfúró fullánkös ész”, a gunyoros ítéletesség szellemi erejét méltatja Szokolczay Lajos, a filozofikus humor egyszerre önvédelmet és vigaszt jelentő hatalmáról beszél Szörényi László, s hasonlóképpen mind a többiek (köztük Szentmártoni János, Mezey Katalin, Kovács István, Győri László, Konczek József, Lezsák Sándor, Kiss Gy. Csaba, Ambrus Lajos, Léka Géza, Petőcz András, Arató Antal, Bobory Zoltán, L. Simon László, Kilián László, Veszeli Lajos, Csernák Árpád, Vörös Éva). Micsoda éles társadalomkritikai szarkazmus vágja a jelenkor szemébe az eljelentéktelenedés, az egyetemleges devalválódás, a kulturális-civilizációs leér-

tékelődés (vele együtt az ostoba nagyképűsködés) mindennaposságának visszás pillanatképét (voltaképpen karikatúraszerű önarcképét) – csak például az a szójátékos félmondat is, amely a fenségest a bizarr lealacsonyodással ütközteti (az *Adydas Co.* című versben): „Adydas cipőben futni Értől az Óceánig”. És milyen szellemes, mélyértelmű ötlet – bravúros szóösszevonásos nyelvi telitalálat („hapax legomenon”) – a többi között a *Lemondóka* című vers és kötet a nyolcvanas években, amelyben a kesernyész hangvétel villódzva keveredik a kedélyes „mondóka” sokrétű modalitásával. Ha pedig egy klasszikussá érő nagy költészet ennyiféle tulajdonságot képes magába sűríteni, akkor annak minden alkotásából, darabjából sugározni fog az egzisztenciális jelentésség, a metafizikai mélységtudatosság, a műformai káprázatosság és a megszenvedett történelmi tapasztalatok hangulatisága és élményi atmoszferikussága. Úgy, ahogyan azt Mezey Katalin legutóbb is (az *Aracs* folyóiratban) – az immár tehát a nyolcvanadik születésnapját ünneplő Péntek Imréről – remekül összefoglalja: kezdettől „egyfajta ironikus-intellektuális dal-költészetet művelt”; „a versek igazi jelentése a humorral felvillantott zsánerképek, a tréfás metaforák mélyén található”; „sokféle modern költői kísérlet, költői játék szervesül egybe”; a lírai én „találó leírásokban rajzolja meg a dolgok felszínét, majd valamely jelenségnél fogva kifordítja a témát, és felvillantja annak a fonákját is. A vers tulajdonképpen alapgondolata az analitikus részeket követi a tömör és frappáns szintézisben. A sorok kavalkádja ellenére ez a megközelítés és szemlélet egységessé teszi Péntek költészetét, amely egy megélt történelmi korszak jellemző, hiteles metszetét adja.”

*

Ilyen mélységesen megrázó, megrendítő verse Péntek Imrének a *Széttiport Éden – Trianoni anziksz Pannóniából* című emblemikus költeménye:

*A bölcső emléke mind halványabb,
a közös múlt itt-ott megfakul –
hogy hívták apádat-anyádat,
feledni kell irgalmatlanul...*

*Torzul a szó, az ejtés hibázik,
romlik az édes anyanyelv –
lehet, már édesebb a másik,
mire a gyermek maga lett...*

*mert csábít az érdek és az ének,
az idegen világ dallama –
az ősök csak rossz kísértések,
hangjuk temetők hangzata...*

*Lassan száz éve történt, mi történt,
jöttek „gyógyító” kényszerek –
kit érdekel, önként – nem önként
adta meg magát a vert sereg.*

*Hallatszik vén Muravidéken
csendes esti lélekkharang;
volt egyszer itt egy törékeny Éden,
széttiporta garázda talp.*

A vers a *Magyar Napló* folyóirat 2011/6. számában jelent meg, de bekerült (2012-es keletkezési dátummal, *Trianoni anzix Pannóniából* főcímmel) a trianoni katasztrófa századik évfordulójára kiadott (Gyurgyák János szerkesztette) *Emlékező Magyarország* című monumentális antológiába is (Budapest, Osiris Kiadó, 2020). A kisebb-nagyobb szövegmódosítások közül érdemes szemügyre venni a negyedik strófát: „Lassan száz éve történt, mi történt, / jöttek kegyetlen kényszerek – / fejet hajtottunk, könnyezve az önkényt, / a sohasem gyógyuló sebet.” Mert voltaképpen mindkét változat valóságos historikus és lélektani tapasztalatokat sűrít magába. Az is igaz, hogy a győztes és rabló hatalmak gyógyítónak hazudták a ránk mért kényszereket, erőltetve, hogy még csak ne is merjük sebeinket emlegetni, s felejtjük el azt is, hogy miképpen aláztak meg, akár önkéntesnek is beállítva a fegyverletételeket – s hogy így ne is érdekeljen senkit ma már a múlt megannyi égő traumája. Az újabb változatban a kényszerek már „kegyetlenek”, vagyis kíméletlen, könyörtelen, megfellebbezhetetlen kínzások, a sebek sohasem gyógyulhatnak, s mi már csak beletörődve sirathatjuk helyzetünket, már nem lehet szó hamis vagy meghamisított önkénteségről sem a leveretésben, hiszen mindnyájan erőszak és agresszió áldozatává váltunk, az önkényuralmak prédájává és martalékává.

A tömör, sokértelmű, létösszegző, számvető, sorsösszefoglaló érvényű lírai képzetek tehát sajgón exponálják és vetítik ki a magyarság újabb kori sorsának egész kálváriáját. Az utolsó sorok is változtak az első megjelenéshez képest – a „lélekkharangot” a „harang szava” váltja, a „garázda talpat” a „brutális láb”: „Hallani vén Muravidéken, / csendes esti harang szavát: / volt egyszer itt egy törékeny Éden, / s széttiporta brutális láb.” Nyilvánvalóan minden szövegvariáció sugallatos marad, mert a lényeg ugyanaz: a passió, a szenvedés, a keserű, de feladhatatlan feltámadásremény (mert hiszen a „törékeny Éden” visszénye mégiscsak időtlen, örök érvényű, változtathatatlan – és a lelkünkéből elorzhatatlan).

A harang szava pedig az egész harangzúgásos magyar történelmet belengi. Atlantisz harangoz: az elmerülő nemzet utolsó felfohászkodása ez a tengerfenékről – s ez a balvégzetű, nemzethalálos látomás a trianoni alapérzület egyik legkatartikusabb kifejeződése. „Mint Atlantisz, a régelsüllyedt ország”, „Erdély harangoz, harangoz a mélyben” – halljuk Reményik Sándor siratóénekéből, planctusából. „Atlantisz sorsára jutottunk” – summázza később, 1956 karácsonyán a megint letiport ország és nemzet fátumáról naplójegyzetében Illyés Gyula is. Gérecz Attila – a szabad magyarságáért üldözött, meghurcolt, ártatlan börtönlakó – számára is behallatszódozó üzenet (1955-ben): „Ünnepi harangok imára kondulnak” (*Karácsonyi ének a börtönben*). S a reményiki harangmotívum folyamatosan és súlyosan továbbgyűrűzik. „Harangzúgásos az egész magyar kultúra – ahogyan Kodály Zoltán mondta” (hangsúlyozta ezt oly gyakran Czine Mihály is): „folytonos benne a harangzúgás, a *Halotti beszédtől* Adyig. Sőt: máig. Nagy Lászlóig és Sütő Andrásig. Egyszerre figyel a haza és a nagyvilág gondjára.” „Magyarországon – mint Közép-Kelet-Európában általában – az irodalom nemcsak az emberi szellem kivételes műfaja volt századokon át, hanem – ahogyan Csoóri Sándor mondja – »a szabadság gyakorlótere is. Az igazság búvóhelye. Ahogy a török időkben a népek a nádasokba, nálunk a legmegrendítőbb igazságok és érzelmek a legutóbbi időig az irodalomba húzódtak vissza.« Így érezte a magyar nép is” – fejtegeti a legendás irodalomtörténész; s hogy a harang „hívja az élőket, kíséri a holtakat”, összegyűjt és fölemel, fenyegető veszedelmekre

ébreszt, és egyéni-közösségi lelki szükségletekben megnemesít, felmagasztosít. „Jönnek a harangok értem” – halljuk Nagy Lászlótól is (s hogy „ajkukhoz féreg nem érhet. Harangokat nem lehet megfertőzni”; „Fölemelnek a sárból [...] a végtelenséghez. Siratnak a harangok, vigasztalnak. [...] Rokonai a márvány anyamelleknek, szoptatják a lelket hanggal. [...] Átbeszélük a harangok a tengert”; és Nagy Lászlót invokáló poemájában Döbrentei Kornél szerint is: „Harangzúgással zihál az ég” [*Sisak a fejfán*], Rákóczi emlékezve pedig, hogy „tüntetés a harangszó” [*Halottak napi vers*]). Riasztó, figyelmeztető, bajlátásra is serkentő jel a harangkondulás: „eltelt az ideje hallgatag haragnak” (Czegő Zoltán: *Haragos harangok*); de „milyen kevesen vagyunk / kik e zúgás-kongás földöntúli hangját, ha nem is / beszélük már, de felismerik, elmondják” (Szenté B. Levente: *Félrevert harangok után*). Csoóri Sándornál ugyancsak költemény-, sőt verskötet- és portréfilmcímbe is emelt konfesszió: *Harangok zúgnak bennem*; s ez valóban velőig hatoló jelzése időnek és időtlennek: maga a költészet eltulajdoníthatatlan mágiája és időntúlísága (ahogy Kelemen Lajos is boncolgatja: „a tegnapiakra emlékeztet, és reménységgel tölti el az embert, hogy holnap, holnapután is megkondul a harang. Ez a hang voltaképp a maradandó kiáltása az időben”; vagy Ekler Andrea: a harangzúgás „elsősorban veszélyt jelez [tűzvész, ellenséges támadás], emellett a kiállítás, véleménynyilvánítás, egy közösség számára meghatározó ünnep vagy tragédia emléke előtt való tisztelgés kifejezése”). Mert maga a „szülőföld édes és érces harangszó” (Bálint Tibor: *Egyszer én is harangoztam*). „Ennyi a harangok dolga: / zengve, helyben bandukolva / járnak ezeréve velünk [...] Odabenn a láthatatlan / lét dobog fel a harangban, / íves tornyokig emelve / benne szól a lélek lelke. [...] Valakiért harangoznak. / Egyet hoznak, százat hoznak, / járnak ezeréve velünk, / mégis, mégis, mégis élünk” (Lászlóffy Aladár: *Járó harangok*). Szól „a harang, / mely delet vagy éjfél kongat” (Vári Fábián László: *Napfogyatkozás*). És „déli harangszó csendül, / Ima száll mindenünnet: »Add meg a mi mindennapi emberünket!«” (Falu Tamás: *Kenyerek miatyánkja*). Mert „Ólomharang kondul” (Banner Zoltán: *Kapuers*), és búgnak, „hívják az otthoni bronzharangok” (Káliz Sajtos József: *Szólnak a bronzharangok*); s „a harang-

szót halkán ki-belélegzi” mindenki (Cseh Károly: *Röppályák*). „Harang a szívemben” (írja édesapja, Oláh János születésnapjára Lackfi János is [*Oda*]); s a „harangok / mind / zsoldárt ütnek” (Aknay Tibor: *Valahol mindig*). S mert „Harangok hazátlan hangja / a száműzöttet befogadja” (Kovács István: *Csángók – Domokos Pál Péternek*); s „én szövetséget kötök az örök fénnel / a harangzúgással / az áldó énekkel” (deklarálja Pataki István [*felszólamlás a mindennapok rendjén*]). Kányádi Sándor áttételes „ars poeticájában”:

azért harang a harang
 hogy hívja az élöket
 temesse a holtakat
 s hogy árvíz jégverés
 tűzveszély idején
 s hódító horda láttán
 félreverjék

(*Harangfőlirat*)

És a háromszéki Farkas Árpádot (aki szerint tornyok omlása után a harangok hallatlanul is „konganak az öblös levegőben” [*Harangok*]) méltatva is így fogalmaz Kányádi: „A haragnak általában az a dolga, hogy minél messzebb elhallatszódjék a hangja, és bajosabb időkben meg – nálunkfelé – különösen a költő szűkebb pátriájában az a szokás, hogy nagy baj idején a harangokból ágyút öntenek.” Serfőző Simon versében:

Harangok,
 delet harangozók,
 bajkiáltón félreverték,
 csendítők temetéskor,
 minden égtáj felől
 ércesen kondulók
 [...]
 harsogva zúgtatok,
 zengtétek a jó vitézséget,
 ágyúkká öntve
 őriztétek a hazát,
 a hitet
 vigyáztátok.
 Nagypénteken
 Rómába mentetek:
 a feltámadást
 ujjongva harangoztátok

(*Harangok*)

Böszörményi Zoltánál a „szelíd”, „becsületes” harangok bár ha forrón, de kiöntésük után azonnal is már mind indulnának „a toronyba / kongani” (*A harang*); és mint hajdan a thermopüliaikat, „minket, / magyarokat is elárultak Trianonban, [...] szeletnyi ország, mi megmaradt, / és a kongó harangok hangja bennünk és mindenütt” (*El nem küldött levél Lászlóffy Aladárnak*). Mert „áttörve a megaláztatáson / a harangszó csak zúg, szaval tovább” (Gál Éva Emese: *Folyamat*). Büki Attilánál: „zúgjanak bennünk a harangok / a testvéries gyönyörűségek” (*Bük*). A mai filozófus Király Béla szerint (*Harangzúgás vagy laikus humanizmus?*): „A harangzúgás egy település lelkének az éneke. Lelki manna [...] A szellem helyi hangjait hallgatva eszembe jutnak nagyapám szavai: »Hadd hallom harangjaitok hangját, és megtudom, kik vagytok!«” És a harangok önfeláldozón állnak ellen az idegen hódítóknak: „A harangok megrepednek inkább, / mintsem hogy köszöntsék őt, / ki serege élén bevonulni kész” (Bata János: *A harangok ereje*); s ha végképp nincs menekülés a martalóc betolakodók elől: „lezuhantak a harangok a romok közé” (Kontra Ferenc: *Felgyújtott templomaim*). „Széltől Árpád-kori falvaink is / házul szolgáltak didergésednek. // A harangok ma Rómába mentek” (Tari István: *Kerepelve*). S tovább, mindezeket a Kodálytól Czinéig és Nagy Lászlóig, Csoóriig és tovább ívelő gyönyörű téziseket a harangzúgásról, az „ércszavú ígéket” (Pusztai Sándor) zengő-daloló harangokról és veszélyeztetettségükről sugallatosan igazolja csupán néhány huszadik századi magyar regény címe is: *Elnémult harangok* (Rákosi Viktortól); *Harangoznak* (Szabó Páltól); *Üllő, dobszó, harang* (az erdélyi Szilágyi Istvántól); *Félrevert harangok* (az ugyancsak erdélyi Sigmond Istvántól); *Akikért nem szólt a harang* (a délvidéki Illés Sándortól); *Trianon harangjai* (a felvidéki Mács Józseftől); *Hazahív a harangszó* (az úgyszintén felvidéki Zalabai Zsigmond néprajzi-falutörténeti szociográfiája). – A húszas években (1925-ben) megjelent, *Atlantisz harangoz* című kötetének előszavában Reményik Sándor Rákosi Viktor regényére utalva írja: a „lázálmot” „százszorosan meghaladó valóságot” kellett megérni; „Transsylvania elsüllyedt és harangjai elnémultak”; de „Isten különös kegyelméből, elváltozott, elfinomult, átszellemült hangon” az

elnémult harangok mégis megszólalnak a mélyből („gyászbán győzelem”), s hogy az ő könyve ennek az atlantiszi „harangjátéknak” „egy kicsi lélekharang”-ja. Reményik Sándornak dedikált 1926-os hommage-versében (*A tenger*) Dsida Jenő így fogalmaz: „Fülünk szédülten rezonál a hanghoz, / amely a szálfán-küzdő hördülése... / s talán a mélyben *Atlantisz harangoz*.” 2009-ben egyik előadásában mintegy „credóként” (*Köszöntő*) hangoztatja Szöcs Géza: „Támogatom a magyart a magyartalannal szemben és az embert az embertelennel szemben, a bölcső pártján állok a koporsóéval szemben, a megszólaló harangok pártján az elnémult harangokéval szemben.” És 2018-ban a fiatal (és ugyancsak kolozsvári) költő, „a transzszilvanista örökség vállalását” (Márkus Béla) sem elhárító Papp Attila Zsolt verseskönyvének címe: *Az atlantiszi villamos*. Benne pedig *Az erdélyi tenger* című költeménye utal az elődökre, és tanúsítja az ihlető, visszhangzó motívumok invenciózus és kimeríthetetlen továbbírási lehetőségeit: „ez itt egy tengerország, / a vízmélyek felé sodródó / elsüllyedt, megtalált városállam [...] ott vár a sok atlantiszi ember: / Hunyadi M., Bethlen G., Mikes K. / meg a számtalan nevesincsen / mélytengeri írnok, vendégek / Tengerkolozsvár és Vízierdély / időtlen jelenidejében.” Mint ahogy Bölöni Domokos fanyar-rezignált humorral fűszerezett életképe, pillanatképe is: „Anikó megpöngeti a rézmozsárt. Gyönyörűen harangoz. Egy kisebbecske’ Atlantisz fájdalma csöng ki belőle” (*Harangoz egy rézmozsár*).

*

Az illúziótlan sorslátásból fakadó komorsággal mintegy esztétikai szintézisbe összeolvadó szardonikus látásmód és hanghordozás Péntek Imre lírájának szinte mindig is a védjegye volt. Az édenkerti veszteségérzet is – inkább még a személyes-nemzedéki ábrándvesztés konnotációival – már egy korai versében is megjelenik (*Édenkereső*), de máris együtt az eleve lehangelő, letargikus helyzetismeret tónusaival. S a lehetséges édenkeresés előzetes meg az éden széttipratásának utólagos reménytelensége árad el azután a világmorskafestő látomásokban. És ha a harangkondulás baljóslatúsága és részvétre esengő szomorúsága a trianoni gyötrelmet humanitás és divinitás legtágabb össze-

függéseiben, mélységeiben és magaslataiban itatja át, más vonatkozásban, napjaink erkölcsi roncsolódásait és lelki nyomorúságait észlelve a költő ugyancsak lesújtó képet fest – *változat egy (el)változásra* című versében – romló egyéni és közösségi létállapotainkról:

*ijedt szemed ma még kilát
a nyakig érő fürtelemből
akkor sem kapsz amnesztiát
hajad is hiába mered föl*

*hatalmi hókusz-pókuszok
nyomukba' kél bábeli lárma
menekülni megannyi ok
de csak lapulsz halálra válva*

[...]

*harangok nyelve ócskavas
föltámadás csak égi trükk
félholt maradni egyszerűbb
szalonnabőröd is avas*

A harangok szava mivé lett! Még a nyelve is „ócskavassá” silányult – vagy silányították időközben. A metsző társadalomkritikai hangvétel, amely Péntek Imre nemzedékére (is) végig oly jellemző volt – ma sem marad igazságkimondás nélkül. Nem üresednek ki a kiábrándulás öntanúsító és helyzetdiagnosztizáló jelentésformái. Fáj a valóság – és fáj a történelmi kiúttalanság veszedelme. Egyetlen vigasz és remény: erőt meríteni abból, akik voltunk, akik voltak eleink. Hőseink, mártírjaink, szabadságharcosaink. Az identitását megőrző nemzet mintaadói. A szak-

rális példa magasba emelhet – és megmenthet a pusztulástól. A szellemet nem győzheti le mégsem az emlékezetvesztő tudatlanság és rosszakarát. Az erkölcsi jó csak azért is fölötte áll minden ármánynak. *56 őszén*: Péntek Imre poémája a minden morális disszonanciával és veszélyeztetettséggel szembenező lírikus valomásos ars poeticája. A nemzeti önismeret és lelkiismeret ébrentartása. Modellszerű megfogalmazása mindannak, ami az összes lélekölő hatalmasságok önmagunkat önmagunktól elidegenítő szándékai fölé röpíthet: hogy feltétlen és öntörvényű spirituális hatalommal felvértezve – és ha ezerféleképpen sérülten és kiszolgáltatottan is – mégis győzhessünk a pokol követei ellenében. Mindannak a lényegi számbavétele, ami embernek, magyarnak most és mindörökké megtarthat bennünket:

*És csapataink harcban álltak...
Harcban állnak ma is.
Megfizettük a legvégső árat!
Testünkben, lelkünkben
ma is sajog az egykori, fájdalmas találat.
Az újsággal letakart holttestek,
a gyertyák megújuló lobogása...
S nincs kéz, mely a hatalmas sírt
az emlékezet mélyére megássza.
Igen, hőseink elestek.
De tetteiket a történelem több nyelven –
hogy Magyarország él és élni akar –
tankönyvek soraiba vájta.
S minket már ez az újkori példa
magasít, növel és hevít.
56 őszén forrt a vérünk,
s el nem feledjük hőseit.*

Szent László (részlet)